

24.10.2012

PRANEŠIMAS NARIAMS

Tema: **Peticija Nr. 0358/2011 dėl Lietuvos švietimo įstatymo pakeitimo, dėl kurio atsirado apribojimų mokyklose lenkų kalba dėstomiems dalykams, kurią pateikė Tomasz Snarski (lenkas)**

1. Peticijos Nr. 0358/2011 santrauka

Peticijos pateikėjas mini Lietuvos švietimo įstatymo pakeitimą, kuriuo bus apribota lenkų tautinės mažumos teisė į mokslą lenkų kalba. Be privalomo lietuvių kalbos mokymo, šia valstybine kalba, be kitų dalykų, turės būti dėstoma istorija ir geografija, o dėl numatytų pokyčių teks uždaryti lenkiškas mokyklas, jei jos neįvykdys reikalavimo surinkti nustatytą mokinių skaičių. Peticijos pateikėjas mano, kad tokiais veiksmais Lietuva pažeidžia keletą tarptautinių susitarimų ir konvencijų, tarp jų 1966 m. Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą, Europos žmogaus teisių konvenciją, Europos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją ir Europos regioninių arba mažumų kalbų chartiją. Todėl peticijos pateikėjas prašo Europos Parlamentą užtikrinti lenkų mažumos teisių apsaugą Lietuvoje ir išnagrinėti, ar naujas Lietuvos švietimo įstatymas atitinka nediskriminavimo dėl tautybės principą.

2. Priimtinumas

Peticija Nr. 0358/2011 paskelbta priimtina 2011 m. liepos 8 d. Komisijos buvo paprašyta suteikti informaciją (pagal Darbo tvarkos taisyklių 202 straipsnio 6 dalį).

3. Komisijos atsakymas dėl peticijų Nr. 0358/2011 ir 0942/2011, gautas 2011 m. gruodžio 16 d.

Peticijos pateikėjai tvirtina, kad neseniai atliktais daliniais Lietuvos švietimo įstatymo pakeitimais apribojamos Lietuvoje gyvenančios lenkų tautinės mažumos kalbos teisės, ir mano, kad tokiomis nuostatomis pažeidžiama keletas tarptautinių susitarimų ir konvencijų.

Komisija norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 165 straipsnį valstybės narės visų pirma atsakingos už mokymo turinį ir savo švietimo sistemos organizavimą, taip pat už vykdomą kalbų politiką. Atsižvelgiant į tai, reikėtų žinoti, kad peticijos pateikėjo minimos teisinės priemonės nepriklauso Europos Sąjungos teisei sistemai.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 21 ir 22 straipsniuose draudžiama diskriminuoti dėl priklausymo tautinei mažumai ir nurodoma gerbti Sąjungos kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę. Tačiau tokios nuostatos taikomos valstybėms narėms tik tais atvejais, kai šios įgyvendina Sąjungos teisę; taigi ir Komisija tik tokiais atvejais gali pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūrą pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 258 straipsnį, siekdama užtikrinti, kad būtų laikomasi nurodytų nuostatų.

Taip pat Komisija norėtų priminti, kad Europos lygmeniu teisė saugoti tautinę tapatybę, kalbą ir kultūrą įtraukta į Europos Tarybos 1995 m. vasario 1 d. Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją, kurios susitariančioji šalis yra ir Lietuvos Respublika. Taigi Komisija norėtų atkreipti dėmesį į minėtos konvencijos 25 ir 26 straipsnių nuostatas, kuriose numatyta, kad konvencijos taikymą prižiūri Europos Tarybos Ministrų komitetas, jam padeda patariamasis komitetas, kuris turi įvertinti, ar konvencijos šalys imasi tinkamų priemonių siekdamas veiksmingai įgyvendinti konvencijoje nustatytus principus.

4. Peržiūrėtas Komisijos atsakymas, gautas 2012 m. spalio 24 d.

Tvirtindamas, kad lenkų mažumos padėtis Lietuvoje nuolat blogėja, peticijos pateikėjas iš esmės teigia, kad lenkų kilmės Lietuvos piliečių kalbinės, su švietimu susijusios ir kultūrinės teisės, kylančios iš jų, kaip pripažintos tautinės mažumos, statuso, negerbiamos ir kad tai prieštarauja atitinkamoms Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto, Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos, Europos žmogaus teisių konvencijos ir jos protokolų bei Europos regioninių arba mažumų kalbų chartijos nuostatoms. Šiuo atžvilgiu peticijos pateikėjas tvirtina, kad Lietuvoje lenkų tautinei mažumai priklausantys asmenys neturi teisės naudoti ir turėti oficialiai pripažintos pavardės ir vardo gimtąja kalba, taip pat neturi teisės turėti viešuosiuose užrašuose gimtąja kalba nurodomų tradicinių vietovardžių, gatvių pavadinimų ir kitų vietų nuorodų (topografinių nuorodų). Peticijos pateikėjas taip pat tvirtina, kad dėl neseniai padarytų Lietuvos švietimo įstatymo pakeitimų lenkų tautinei mažumai priklausantys Lietuvos piliečiai atsiduria nepalankioje padėtyje.

Sutartyse, kuriomis grindžiama Europos Sąjunga¹, Komisija neturi bendrųjų įgaliojimų kištis į valstybių narių veiksmus pagrindinių teisių srityje. Ji gali įsikišti tik tuomet, jei klausimas susijęs su Europos Sąjungos teise. Pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį jos nuostatos valstybėms narėms taikomos tik tuomet, kai šios įgyvendina Europos Sąjungos teisę. Be to, Europos Sąjungos sutarties 6 straipsnio 1 dalyje teigiama, kad „*Chartijos nuostatos niekaip neišplečia Sutartyse apibrėžtos Sąjungos kompetencijos*“.

Remiantis peticijoje pateikta informacija neatrodo, kad klausimas, kurį peticijos pateikėjas aptaria, yra susijęs su Europos Sąjungos teisės įgyvendinimu. Todėl Europos Komisija negali toliau nagrinėti peticijoje iškeltų klausimų.

¹ Europos Sąjungos sutartis ir Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo.

Tokiais atvejais užtikrinti, kad pagrindinės teisės būtų veiksmingai gerbiamos ir saugomos, turi valstybės narės ir jų teisminės institucijos pagal savo nacionalinius teisės aktus ir su žmogaus teisėmis susijusius tarptautinius įsipareigojimus.

Komisija taip pat primena, kad ji neturi bendrųjų įgaliojimų mažumų atžvilgiu. Ypač Komisija neturi kompetencijos klausimais, susijusiais su apibrėžimu, kas yra tautinė mažuma, su mažumų statuso pripažinimu ar jų pačių savęs apibrėžimu ir autonomija. Už šiuos klausimus atsakingos valstybės narės.

Europos Sąjungos teisės taikymo srityje Komisija užtikrina, kad valstybės narės įgyvendindamos šią teisę gerbtų pagrindines teises, įskaitant Chartijos 21 straipsnyje įtvirtintą nediskriminavimo principą. Be to, ES teisės aktai ir finansuojamos programos padeda kovoti su kai kuriais sunkumais, su kuriais gali susidurti mažumoms priklausantys asmenys, pvz., su diskriminacija ir smurto bei neapykantos skatinimu, grindžiamais rase ar tautine arba etnine kilme.

Kalbant apie tariamą Tarybos direktyvos 2000/43/EB pažeidimą, pasakytina, kad Komisija norėtų priminti, jog pagal minėtosios direktyvos 3 straipsnio nuostatas jos taikymas švietimo srityje ribojamas, t. y. ši direktyva taikoma tik Sąjungai suteiktų galių srityje. Taigi nacionalinės nuostatos, pagal kurias reguliuojami švietimo programos užtikrinamo turinio aspektai arba tautinių mažumų kalbinės teisės, nepatenka į Direktyvos 2000/43/EB taikymo sritį. Taip pat Komisija šiuo atžvilgiu pažymi, kad Teismas padarė tą pačią išvadą savo prejudiciniame sprendime Byloje *Runevič-Vardyn ir Wardyn* (Byla C-391/09, 2011 m. gegužės 12 d., 47 dalis), susijusiame su teise vardą vartoti mažumos kalba. Be to, kalbant apie peticijos pateikėjo įtarimus dėl galimo Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 20 straipsnio 2 dalies arba 21 straipsnio pažeidimo, pasakytina, jog Komisija pažymi, kad minėtuoju atveju (70 dalis) Teismas padarė išvadą, kad teisės vartoti savo vardą mažumos kalba nebuvimas negali trukdyti Sąjungos piliečiui naudotis judėjimo teisėmis, numatytomis SESV 21 straipsnyje, taigi tai nėra apribojimas.

Pagaliau Komisija pažymi, kad peticijos prieduose taip pat tvirtinama, kad Sąjunga turėtų būti aktyvi, o ne pasyvi kovodama su etnine diskriminacija, kaip nurodoma SESV 10 straipsnyje. Šiuo atžvilgiu Komisija turi pabrėžti, kad minėtame straipsnyje Sąjungos tikslo kovoti su diskriminacija taikymo sritis aiškiai ribojama, t. y. šis tikslas taikomas tik nustatant ir įgyvendinant pačios Sąjungos politiką ir veiklą. Taigi ši nuostata negali būti teisinis pagrindas siekti šio tikslo už Sąjungos kompetencijos ribų.

Vis dėlto Komisija norėtų atkreipti peticijos pateikėjo dėmesį į esamą pagrindą, įtvirtintą Europos Tarybos Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijoje¹, kuri yra pirmoji privaloma teisinė daugiašalė apskritai tautinių mažumų apsaugai skirta priemonė (konvencijos aiškinamojo pranešimo 10 dalis²) ir kurios šalys yra ir Lenkijos Respublika, ir Lietuvos Respublika. Pagal konvencijos 24 straipsnio 1 dalį Europos Tarybos Ministrų komitetui patikėta užduotis stebėti, kaip susitariančiosios šalys įgyvendina konvenciją. Vertinant šalių priemones, kurių jos imasi siekdamos įgyvendinti šioje konvencijoje įtvirtintus principus, komitetui padeda patariamasis komitetas (konvencijos 26 straipsnio 1 dalis), kurio nariai turi pripažintą kompetenciją tautinių mažumų apsaugos srityje. Komisija pažymi, kad šiuo atžvilgiu Lietuva iki šiol pateikė tris pranešimus dėl savo tautinių mažumų padėties, kurių

¹ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/157.htm>

² <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/Reports/Html/157.htm>

paskutinį Europos Tarybos Ministrų komitetas gavo 2011 m. rugsėjo 21 d¹. Patariamasis komitetas dar neparengė nuomonės dėl šio trečiojo pranešimo, tačiau antroji nuomonė dėl Lietuvos, parengta 2008 m. vasario 28 d., yra viešai prieinama Europos Tarybos interneto svetainėje².

Komisija taip pat pažymi, kad per neseniai atliktus vizitus į Lietuvą ir Lenkiją Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Tautinių mažumų reikalų komisaras „paragino abiejų šalių vyriausybes spręsti tautinių mažumų klausimus savo šalyse, taip pat stengtis pagerinti savo dvišalius santykius, be kita ko, atgaivinant tokias priemones kaip kad švietimo ekspertų grupė“³. Be to, Komisija pažymi, kad Vyriausiasis komisaras bendradarbiauja su abiem šalimis siekdamas atlikti tyrimą ir pateikti rekomendacijas dėl lenkų mažumos Lietuvoje ir lietuvių mažumos Lenkijoje.

¹ http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_3rd_SR_Lithuania_rev_lt.pdf

² http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/minorities/3_fcnmdocs/PDF_2nd_OP_Lithuania_en.pdf

³ <http://www.osce.org/hcnm/89402>